

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

Буланова-Дувалко Людмила Федорівна

УДК 141.319.8:130.2-055.2(043.3)

ФЕНОМЕН ФЕМІННОСТІ У СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філософських наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Меднікова Галина Сергіївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
професор кафедри культурології.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Лютий Тарас Володимирович,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»,
професор кафедри філософії
та релігієзнавства;

кандидат філософських наук, доцент
Стребкова Юлія Віталіївна,
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
доцент кафедри філософії.

Захист відбудеться 3 жовтня 2017 року о 14:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.13 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 1 вересня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б.К. Матюшко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасному українському суспільстві розгортається процес активної трансформації соціокультурних уявлень про професійне призначення та можливості самоствердження жінок. Перегляд змісту феномену фемінності, до складу якого входять традиційні культурні та художні репрезентації, психологічно-поведінкові, фізіологічні характеристики жінок, а також характерні гендерні очікування щодо їхнього соціально-рольового самовизначення в суспільстві є одним з аспектів таких змін. Такі традиційні моделі жіночої ідентифікації як матір, домогосподарка, дружина / коханка, що донедавна переважали в Україні та орієнтували жіноцтво на самореалізацію через взаємодію з чоловіком, активно ретранслюють патріархальні стереотипи мізогінного (зневажливого щодо представниць жіночої статі) характеру, легітимізують витіснення жінок до приватної сфери та утверджують андроцентричний порядок у суспільстві. Крім того, неусвідомлене наслідування стереотипних образів фемінності є потенційно небезпечним для жіночого здоров'я та світовідчуття на усіх етапах життя жінки, спричиняючи розлади харчової поведінки, заохочуючи до болісних естетичних процедур та операційних втручань, спонукаючи до нормативного материнства, завдаючи психологічного дискомфорту через відчуття невідповідності усталеним ідеалам жіночості.

Відтак, актуальність філософського дослідження феномену фемінності, як продукту панівного культурного дискурсу зумовлена необхідністю критичного осмислення механізмів конструювання та ретрансляції стереотипних образів та ідеалів жіночості крізь призму культурних практик та мистецьких творів. Це сприятиме утвердженню альтернативних моделей фемінності, які базуватимуться на демократичних принципах гендерної рівності у сучасному суспільстві, та формуванню нових, актуальних часу та суголосних гуманістичним цінностям гендерних політик.

Побудова філософсько-культурологічної концепції фемінності потребує звернення до таких філософських течій як феноменологія (Е.Гуссерль, М.Мерло-Понті), екзистенціалізм (С. де Бовуар, Ж.-П.Сартр) та психоаналіз (Ж.Лакан, З.Фройд), що стали основою для подальшої легітимації жіночої тілесності у перспективі феміністичних версій феноменології та психоаналізу. Теоретичні засади феміністичної феноменології як філософського напрямку, маловідомого в українській гуманітаристиці, потребують чіткої та цілісної характеристики методологічних принципів та основних напрямів наукової рефлексії. Зокрема, основні ідеї та підходи до проблематизації жіночого тілесного досвіду висвітлюються у працях таких зарубіжних дослідниць: Л.Алкофф, А.Аль-Саджі, Дж.Артурс, С.Лі Барткі, К.Бігвуд, Дж.Грімшоу, Дж.Кореа, Е.Малін, А.Нейманіс, Є.-М.Сіммс, Б.Ставарска, С.Столлер, Л.Фішер, К.Шюс, А.М.Янг. Серед сучасних українських науковців, які у своїх працях апелюють до методологічного інструментарію феміністичної феноменології, варто відзначити В.Агееву, В.Близнюк, Н.Гапон, І.Головашенко, О.Гомілко С.Жеребкіна, І.Жеребкіну, Л.Малес, С.Шимко. Суттєве значення мають праці

представниць двох напрямів психоаналітичного фемінізму: орієнтованого на взаємодію з психоаналітичною концепцією З.Фрейда (Дж.Бенджамін, Д.Діннерстейн, М.Манноні, Дж.Рівьєр, С.Файєрстоун, Н.Ходоров), а також зосередженого на творчому опрацюванні психоаналітичного доробку Ж.Лакана (Т.Бреннан, Дж.Галлоп, Е.Грош, Л.Іригаре, К.Клеман, С.Кофман, Ю.Кристева, Дж.Мітчелл, Ж.Роуз, Е.Сіксу).

У дослідженні питання психологічних аспектів фемінності, характерних рис та властивостей, асоційованих з цим явищем, вартими уваги є теоретико-методологічні положення, представлені у працях С.Л.Бем, В.Кляйн, Дж.Ламброзо, В.Ліпмана, І.Малкіної-Пих, Дж.Хейманса. Спроби осмислення нових конфігурацій та моделей жіночості, що виникають у сучасному українському суспільстві, представлені у наукових доробках Т.Злобіної, О.Кісь, Т.Марценюк, С.Павличко, С.Філоненко.

Рефлексії щодо філософсько-культурологічних вимірів реалізації категорії фемінності сприяли положення та висновки, що містяться у наукових працях з естетики Дж.Бергера, К.Беттерсбі, Л.Брауна, П.Бренд, Дж.Во, Б.Гаута, Д.Голдблатта, М.Келлі, К.Клінгер, К.Корсмейер, Дж.Левінсона, Л.Ліппард, Д.Лопеса, П.Мейнарда, М.Морс, А.Ніла, Л.Нохлін, Л.Олкоф, Р.Паркер, Г.Поллок, А.Рідлі, Л.Тікнер, Р.Фелскі, М.Хальбертсма, У.Чедвік, Є.Федер Кіттей, С.Фігін, Дж.Шоу. Особливо цінними для нашого дослідження стали наукові рефлексії щодо феміністичної естетики, обґрунтовані С.Ворт. Також важливе значення у вивченні мистецьких репрезентацій феномену фемінності мають праці українських, білоруських, литовських та російських науковців І.Арістархової, Л.Бредіхіної, О. Гапової, Ю.Глушньої, Ю.Кравчук, Н.Парфан, Н.Плунгян, А.Усманової, Н.Чермалих, Є.Чудновської, а також дослідження конструювання жіночості за допомогою культурних практик, здійснені К.Блум, С.Бордо, Е.Брукс, Н.Вульф, С.Гатвел, А.Гіттер, Дж.Грір, К.Девіс, С.Дуглас, Ш.Еббі, Л.Зефіропулос, А.Каплан, Л.Койджел, Б.Крід, В.Лемб, Л.Малві, К.Міллет, С.Орбах, Б.Фрідан, Дж.Халлоус, Б.Цетнер, К.Чернін.

Загалом можна констатувати, що серед українських гуманітарних досліджень бракує комплексного вивчення феномену фемінності як теоретичної категорії та проблеми сучасної культури, а також наукових праць, у яких досліджувалося б культурне конструювання жіночості у перспективі феміністичної філософії. Так, маловивченими залишаються фемінні аспекти арт-простору, особливості тілесних досвідів жіноцтва та прищеплення фемінності практиками культури повсякденності як передумови ствердження жіночої підлеглості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено у межах комплексної науково-дослідної роботи кафедри культурології факультету філософської освіти і науки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за напрямом «Методологія і зміст викладання соціально-гуманітарних наук», що входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за напрямом «Дослідження проблем гуманітарних наук», затвердженого Вченою радою університету

(протокол № 5 від 29 січня 2009 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 8 від 27 березня 2014 року).

Мета дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні культурно-філософської концепції фемінності на основі аналізу культурних та мистецьких практик ХХ та ХХІ століття у контексті феміністичної філософії.

Досягнення даної мети передбачає виконання наступних дослідницьких завдань:

- обґрунтувати теоретичні та методологічні підвалини культурно-філософського осмислення феномену жіночості;
- здійснити аналіз спільних та відмінних засад у змісті категорій фемінного та феміністичного як аспекту методології дослідження;
- розглянути концепції жіночості у перспективі екзистенціально-феноменологічної та феміністично-феноменологічної методологій;
- дослідити особливості вивчення культурної проблематики фемінності у дискурсі психоаналітичної філософії та психоаналітичного фемінізму;
- окреслити специфіку формотворчих стратегій продукування фемінних ідентичностей у контексті реклами;
- виявити взаємозв'язок між формуванням стереотипів фемінності та художніми практиками декоративно-прикладного мистецтва;
- проаналізувати перформативний потенціал індустрії моди в контексті продукування гендерних ідентичностей;
- простежити трансформації феномену фемінності в контексті домогосподарства;
- здійснити критичний огляд етнокультурного контексту продукування нормативних досвідів материнства;
- визначити вплив тілесних практик культури повсякденності на становлення сучасних вимірів феномену фемінності;
- сформулювати вихідні положення культурно-філософської концепції жіночості у перспективі феміністичної філософії.

Об'єктом дисертаційного дослідження є феномен фемінності у мистецьких та культурних практиках ХХ та ХХІ століття.

Предмет дослідження – культурно-філософська концепція фемінності у сучасній культурі.

Теоретико-методологічні засади дослідження. У даному дисертаційному дослідженні застосовано систему філософських та загальнонаукових методів.

Зокрема, екзистенціально-феноменологічний метод дав змогу прослідкувати еволюцію впливу гендерних аспектів на основні положення парадигми тілесно-орієнтованого світовідчуття, а його феміністична версія дозволила критично осмислити вплив специфічних жіночих вимірів тілесного буття на конструювання соціально-нормативного досвіду фемінності.

У свою чергу, психоаналітична методологія, особливо її феміністично орієнтований напрям, були ефективно використані для висвітлення

особливостей формування та функціонування гендерних стереотипів фемінності у практиках візуальної культури, а також для деконструкції механізмів легітимації жіночої підлеглості у суспільстві.

Крім цього, у дослідженні реалізовані такі методи, як систематизація (з метою теоретичного узагальнення основних напрямів досліджень феміністичної феноменології та психоаналітичного фемінізму); компаративний аналіз (уможливив зіставлення різних підходів до теоретизування категорії жіночості, фемінної та феміністичної естетик); історико-культурологічний аналіз (для розгляду практик конструювання фемінності та їхніх художніх репрезентації у єдності з їхнім історико-культурним та мистецьким контекстами), а також аналіз та синтез, індукція та дедукція. Принципового значення для реалізації мети дисертаційного дослідження набувають методи контент-аналізу та контекстуальної інтерпретації художніх творів для виявлення основних тематичних спрямувань та сюжетних тенденцій у практиках візуальної культури XX та XXI століття.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у тому, що в ньому вперше в українському філософсько-антропологічному дискурсі було реалізовано концептуальне дослідження таких складових феномену фемінності як нормативна гетеросексуальність, конвенційна привабливість, лукізм, б'ютифікація, ідеалізація досвіду материнства, гендерний розподіл домашньої праці, економічна експлуатація, що уможлиблює розуміння механізмів конструювання стереотипних образів фемінності в культурно-історичній динаміці та відтворює культурно-філософську концепцію фемінності, репрезентовану у сучасному мистецтві.

Наукова новизна дослідження конкретизується у наступних положеннях, які виносяться на захист:

Вперше:

- обґрунтовано культурно-філософську концепцію фемінності на основі аналізу мистецьких творів та культурних практик повсякденності, тематично пов'язаних з вимірами жіночого тілесного буття, з позицій феміністичної філософії;

- до наукового обігу введені малознайомі українській гуманітаристиці філософські методології феміністичної феноменології та психоаналітичного фемінізму, розглянуто особливості їхнього становлення в американському та західноєвропейському контекстах;

- з'ясовано особливості візуальних репрезентацій образів жіночості у цілісності культурно-історичного процесу;

- досліджено причини та способи утвердження підпорядкованого становища жіноцтва такими практиками набуття фемінності, як репродуктивна праця (ведення домашнього господарства та догляд за дітьми) та праця заради краси (контроль ваги, придбання косметики й одягу);

- доведено соціальну сконструйованість феномену фемінності та прослідковано трансформації стереотипних образів жіночості в культурно-історичній динаміці;

Уточнено:

- зміст понять фемінності, есенціалізму, естетики фемінності та феміністичної естетики;
- варіативність версій до теоретизування концептуального спрямування феміністичної естетики;
- класифікацію підходів проблематизації досвідів жіночого тіла у межах феміністичної феноменологічної парадигми;

Дістали подальший розвиток:

- дослідження спадкового характеру концепту материнства у традиційній українській культурі;
- обґрунтування дискримінуючого характеру практик декоративно-прикладного мистецтва у дискурсі патріархальних традицій та емансипуючих інтенцій для сучасного художнього процесу.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розкритті особливостей формування та функціонування феномену нормативної фемінності як репресивної практики підпорядкування жіноцтва, що має бути деконструйованим для уможливлення досягнення гендерної рівності у сучасному суспільстві, а **практичне** – в тому, що вони можуть бути використані у викладанні навчальних курсів «Філософська антропологія», «Філософія культури», «Гендер і культура», «Естетика», «Культурологія», «Українська культура», «Культурологія моди», «Етнокультурологія», а також у розробці відповідної навчально-методичної літератури.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійним дослідженням, його основні положення і висновки відображають наукову позицію авторки. Усі публікації за темою дисертації здійснено без співавторів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати даного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри культурології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та були оприлюднені на наступних конференціях: ІХ Студентсько-аспірантська міждисциплінарна конференція «Філософія: нове покоління» (Київ, 2014); ХХІІ Міжнародна наукова конференція студентів і молодих учених «Наука і вища освіта» (Запоріжжя, 2014); ІV Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук» (Дніпропетровськ, 2014); ІІ Міжнародна науково-практична заочна конференція «Наукові пошуки: актуальні проблеми теорії і практики» (Київ, 2015); ІV Міжнародна наукова конференція «Антропологічні виміри філософських досліджень» (Дніпропетровськ, 2015); Міжнародна наукова конференція «Дні філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка – 2017» (Київ, 2017).

Публікації. Результати дослідження відображені у 12 наукових публікаціях, з яких: 3 статті в іноземних періодичних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз, 3 статті в українських періодичних виданнях, затверджених ДАК МОН України для філософських наук, 6 – у збірниках матеріалів міжнародних та всеукраїнських наукових конференцій.

Структура дисертаційного дослідження. Структура роботи зумовлена логікою виконання поставленими завданнями дослідження. Дисертація

складається із вступу, трьох розділів, які включають у себе дев'ять підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, з них 200 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складає 24 сторінки та нараховує 238 найменувань, з них 95 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність культурно-філософського аналізу феномену фемінності у сучасній культурі, визначено об'єкт і предмет, мету й завдання дослідження, описано ступінь розробленості заявленої теми у зарубіжній та українській науковій літературі, викладено методологічні засади роботи, її новизну, теоретичну і практичну значимість.

У **першому розділі – «Теоретико-методологічні засади дослідження феномену жіночості»** – розглянуто підходи та методи культурно-філософського дослідження категорії фемінності, передумови становлення його наукової рефлексії від патріархальної традиції західноєвропейської філософії до феміністичних версій феноменології та психоаналізу. Сформульовано концептуальну основу дисертаційного дослідження, згідно з якою жіночість у сучасній культурі, як культурно сконструйована складова гендерної ідентичності, аналізується крізь призму змістових та образних трансформацій, яких вона набуває відповідно до культурно-історичного середовища свого існування.

У **підрозділі 1.1. – «Категоріальний апарат дослідження. Співвідношення понять фемінного та феміністичного»** – розкрито філософсько-психологічний контекст осмислення категорії фемінності, акцентовано на перевагах методології феміністичної філософії, яка є основою для критичного осмислення гендерних стереотипів та ідеалів. Проаналізовано теорію лінз культури С.Л.Бем, яка дає змогу концептуалізувати маскуліність та фемінність у ролі прихованих приписів щодо статі та гендеру, впроваджених у культурні дискурси, суспільні інститути та психіку людей, що перманентно відтворюються через функціонування гендерних лінз андроцентризму, біологічного есенціалізму та гендерної поляризації.

Аналіз механізмів інкультурації уявлень про сталі психологічно-поведінкові характеристики статей у різних версіях фемінної та феміністичної естетик дає змогу здійснити критичне осмислення тенденцій андроцентризму та сексизму в історії мистецтва та естетичній теорії, деконструкцію концепції маскулінного суб'єкта «великого митця» та напередвизначеності ролі жінки як об'єкта чоловічого погляду та бажання, а також актуалізує питання пошуку нових художніх засобів самовираження на основі звернення до концепту фемінності як антитези маскуліності в естетичній традиції.

У **підрозділі 1.2. – «Екзистенціально-феноменологічна та феміністична феноменологічна методології аналізу проблеми фемінності»** – проведено детальний розгляд концепцій фемінності, що ґрунтуються на

положеннях тілесно орієнтованого пізнання феноменології та екзистенціалізму, а також феміністичної версії цієї методології.

Звернення до поглядів класиків екзистенціально-феноменологічної думки відкриває поступове зростання гендерної чутливості у теоретизуванні тілесного пізнання світу: від гуссерліанського трансцендентального Я, вільного від тіла та гендеру, через розмежовування чоловічого та жіночого досвідів тілесного буття М.Мерло-Понті до протиставлення «буття-для-себе», як чоловічого, та «буття-в-собі», як жіночого, за Ж.-П.Сартром, та артикуляції тіла як ситуації, а також джерела для різних шляхів підкорення, за С. де Бовуар.

Логічним та закономірним розвитком ідей екзистенціальної феноменології є філософський напрям феміністичної феноменології, чії студії з міждисциплінарного аналізу тілесного досвіду жіночого тіла, сприяють подоланню фаллоцентризму у філософії та уможливають легітимацію вивчення жіночих тілесних досвідів, а тому слугують надзвичайно корисною методологією для комплексного аналізу феномену фемінності у просторі мистецтва та культури.

У підрозділі 1.3. – «Специфіка дослідження культурної проблематики фемінності у дискурсі психоаналітичної філософії та психоаналітичного фемінізму» – розглянуто психоаналітичні теорії фемінності у версії З.Фрейда, Ж.Лакана та двох течій психоаналітичного фемінізму, орієнтованих на творче опрацювання фрейдівської концепції доедипальної (триває від народження до 3 років дитини, характеризується міцним зв'язком діади «мати-немовля») та едипальної (має місце між 3 та 6 роками дитини, позначаючи сепарацію дитини та матері, а також появу фігури батьки) стадії психосексуального розвитку, а також лаканівських положень про Уявлюване та Символічне.

Питання впливу психосексуального розвитку людини на розуміння та прийняття гендерних відмінностей, а також основ фемінності та маскулітності із наступним отождоенням себе з тим чи іншим типом ідентичності та пригніченням тих рис, що не відповідають обраному типові, розкривається апологетами психоаналізу – З.Фрейдом та Ж.Лаканом – у схожому ключі, відрізняючись акцентом на біологічних аспектах формування гендерно-сконструйованої суб'єктивності у викладі З.Фрейда від надання першочергового значення мові та впливу несвідомих бажань, артикульованих мовою, у версії Ж.Лакана.

Відкидаючи негативне тлумачення альтернативних моделей чоловічих та жіночих сценаріїв, представниці психоаналітичного фемінізму представляють науково обґрунтований виклад процесу засвоєння гендерних стереотипів та становлення гендерно-сконструйованої суб'єктивності. Концепція жіночості як маскараду Дж.Рів'єр, теорія формування гендерних моделей батьківства та материнства Н.Ходоров, погляди щодо сталих сексуальних установок Д.Діннерстейн, роздуми Л.Тригаре про створення нефалічних моделей жіночої суб'єктивності, теорії «відразливого» Ю.Кристевої та жіночого голосу Е.Сіксу формують ефективний інструментарій для деконструкції стереотипів жіночості у практиках повсякденності, а також вивчення загальних механізмів та закономірностей репрезентації фемінності у візуальній культурі.

У другому розділі – «Гендерні виміри візуальної культури ХХ та ХХІ століття» – увага зосереджується на конфігураціях феномену фемінності у контексті культуротворчих стратегій рекламного простру, декоративно-прикладного мистецтва та індустрії моди. Проаналізовано характерні риси концептуалізації вимірів жіночості у дискурсі візуальної культури: від конструювання дискримінуючих стереотипних образів до появи емансипуючих можливостей становлення власної суб'єктивності.

У підрозділі 2.1. – «Еволюція дискурсу фемінності у рекламі» – виділено особливості конфігурацій жіночості у контексті реалій рекламного культуротворення; розглянуто типові репрезентації фемінності, характерні для української реклами; досліджено три основні стратегії конструювання фемінних образів у сучасному дискурсі реклами: сексуальну об'єктивацію, асоціацію з їжею та емансипацію.

Реклама є змістотворчим простором формування та ретрансляції гендерних стереотипів, що ґрунтуються на конструюванні штучних міфологізованих образів, маніпулятивних за своєю природою та спрямованих на досягнення комерційних цілей. Дискурс реклами у певній мірі більш активно, ніж інші культурні практики, фетишизує та здійснює ескалацію непомірно акцентованого використання синкретизму фемінності та експлуатованого тіла через пафос емансипації, який функціонує на користь капіталістично-патріархального суспільства споживацтва.

Типовими моделями фемінності, що побутують у вітчизняному медіа-просторі є наступні стереотипні гендерні образи: «щаслива домогосподарка», «дика кішка», «ділова жінка», «берегиня», «феміністка», «жінка-невдаха», «богиня», «сама природа».

Для еволюції дискурсу фемінності у рекламі характерним є важливість урахування двостороннього впливу продуцента та реципієнта рекламного повідомлення на становлення сталих гендерних моделей жіночості, а також вплив найбільш актуальних жіночих фантазій на створення рекламної продукції, яка, однак, не уникає уніфікації та стереотипізації жіночих образів, репресивних за своєю природою.

У підрозділі 2.2. – «Гендерний простір декоративно-прикладного мистецтва» – має місце звернення до художньої практики жіночого рукоділля як репрезентації обмежуючого характеру владних відносин та сфери культивування тілесно-поведінкових ідеалів фемінності.

Жіночим практикам ужиткового мистецтва притаманні такі особливості тілесного досвіду фемінності, як знецінення власних здобутків самими майстринями, почуття меншовартості, сумніви у своєму таланті, зумовлені усвідомленням неможливості повноцінного визнання художніх досягнень у межах існуючої андроцентричної культури, а також призвичаювання до переживань тілесних обмежень – терплячості, врівноваженості та зосередженості, асоційованих зі стереотипними образами нормативної фемінності.

Для вимірів сучасного художнього процесу традиція декоративно-прикладного мистецтва пропонує потужний потенціал критичного осмислення

жіночої підпорядкованості у системі мистецтва та нових виразних можливостей рукоділля.

У підрозділі 2.3. – «Формотворчі інтенції жіночості у дискурсі моди та історії жіночого костюму» – проведено детальний аналіз категорії фемінності у знаково-символічному просторі моди; розглянуто еволюцію інтенцій жіночості крізь призму історії костюму та вивчення цього поняття у розрізі студій феміністичної філософії.

У просторі моди існує багато спонук, інтуїцій, інтенції, ключовою з яких є продукування культурних взірців, соціальних норм для наслідування, що органічно доповнюється не примусовим, вільно вираженим прагненням споживачів продукції модної індустрії відповідати цим зразкам.

Звернення до історії західноєвропейського жіночого костюма допомагає прослідкувати розвиток та модифікації дисциплінарних практик з конструювання жіночості у просторі моди. Попри декларовану орієнтацію на «розкріпачення» жіночого тіла та тенденцію до ідеалізації, сакралізації фемінності, загальними інтенціями індустрії моди є перманентна зміна одних дисциплінарних практик одягу на інші.

Сучасній індустрії моди притаманно зростання рівня потенціалу для жіночого емпauerменту, який досягається розумінням модного дискурсу як перформативного простору актів з означення фемінності, що допускає можливості для відносно вільного вибору власної гендерної стилізації тіла.

У третьому розділі – «Репрезентації феномену фемінності у контексті культурних практик повсякденності» – здійснюється прикладне застосування дисертаційної концепції на прикладах повсякденних форм втілення фемінності. Підкреслюється значення практик домогосподарства, материнства та тілесності на становлення жіночої підпорядкованої позиції та відчуженості від самої себе.

У підрозділі 3.1. – «Трансформації жіночості у просторі домогосподарства» – надано визначення таким поняттям як домашня праця, репродуктивний податок, археологія домашнього господарства, «друга зміна» та реалізовано комплексний аналіз культурно-історичного контексту виконання жінками репродуктивної праці.

В основі гендерного розподілу домашньої праці лежить протиставлення публічної сфери, як території самореалізації представників чоловічої статі, приватній сфері, що виступає простором життєдіяльності жінок, властиве патріархальному владному порядку. Феміністична ревізія жіночого досвіду репродуктивної праці уможливорює розуміння цього явища в якості форми економічної експлуатації, що завдає часових втрат, а також обмежує можливості жіноцтва для повноцінного працевлаштування, освіти, дозвілля, догляду за собою, соціальної та політичної діяльності.

На основі дослідження практик західноєвропейської, американської та радянської візуальних культур простежено трансформації суспільних очікувань щодо нормативної фемінності: від оспівування вродженої схильності жінок виконувати домашню роботу до викликів сучасної супержінки, що намагається поєднувати активну діяльність у публічній та приватній сферах.

Альтернативні моделі виконання репродуктивної праці, за Н.Фрейзер, полягають у створенні системи соціального забезпечення, яка уможливить або універсалізацію ролі годувальника через підтримку трудової зайнятості жінок, або піднесе неформальну роботу з догляду на один рівень з офіційною оплачуваною працею.

У підрозділі 3.2. – «Ретрансляція стереотипів фемінності у досвіді материнства» – має місце звернення до стереотипів репродуктивного досвіду жіноцтва у традиційній українській культурі та критичне осмислення впливу етнокультурних чинників на конструювання сучасних моделей материнства на мікро- та макрорівнях.

Дослідження праць з історії українського жіноцтва дало підстави для виділення наступних особливостей реалізації гендерного порядку традиційної української культури у досвіді материнства: суспільне заохочення та обов'язковість виконання своєї репродуктивної ролі, ідеалізація та нормативність цього досвіду, виняткова відповідальність за контроль народжуваності.

Аналіз сучасних трансформацій материнства в українській культурі крізь призму творів актуального мистецтва свідчить про високий рівень спадковості стереотипів репродуктивного досвіду, засвоєних із традиційного дискурсу. Такі аспекти концепту материнської ролі як підпорядкованість своїй наперед визначеній «природній» ролі, економічна залежність, обмеження можливостей для творчої та професійної самореалізації, контроль над власним тілом, домашнє насилля, маргіналізоване материнство залишаються нагальними питаннями як соціальних, так і філософських досліджень.

У підрозділі 3.3. – «Реалізація фемінності у тілесних практиках повсякденності» – розкриваються особливості повсякденних тілесних практик реалізації фемінності, застосовується концепція «дисциплінарних практик» та теорії систем мікровлади М.Фуко, яка дає змогу визначити як відбувається культурне прищеплення нормативної фемінності жіночим об'єктивованим тілам через реалізацію таких досвідів як контроль ваги, естетична хірургія, праця заради краси, деякі види вправ, турбота про волосся, шкіру тощо.

Явище конвенційної привабливості, яке лежить в основі формування образу власного тіла через дотримання певного кодексу правил та виконання ритуалізованих дій (щотижневий манікюр, регулярне відвідування перукаря тощо) з догляду за зовнішністю зумовлює потребу володіти зовнішністю, яка відповідатиме культурно-соціальним уявленням та нормам визначеної спільноти. Причини такого прагнення конвенційності пояснюються культурним феноменом лукізму, тобто будь-якою дискримінацією під впливом оцінки іншого в якості гарного або негарного, що ґрунтується на стійкій асоціації привабливої зовнішності з позитивними рисами характеру та, відповідно, автоматична привілейованість тих людей, чия зовнішність визнається гарною, приємною або бажаною.

Переосмислення сприйняття соціумом природних функцій жіночого тіла, переживання жінкою власного тіла та переозначування фізіологічності жіночих тілесних процесів найбільш повно реалізується в «object art» – мистецтві

відразливого, спрямованого на розвінчування ілюзій репрезентацій та пошук справжньої реальності буття через такі негативні відчуття як жах, шок, відраза та огида.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз наукової літератури з питання теоретизування фемінності дозволяє констатувати, що феномен жіночості зрідка поставав предметом окремої філософської рефлексії, залишаючись другорядною категорією, що розглядалася у межах бінарних опозицій: маскулінне / фемінне; раціональне / тілесне; душа / тіло; суб'єкт / об'єкт та у ракурсі уявлень про наперед дані специфічно жіночі типи мислення і структури психіки. Легітимізацією тілесності позначена філософська традиція феноменології (Е.Гуссерль, М.Мерло-Понті) та екзистенціалізму (Ж.-П.Сартр, С. де Бовуар), яка запропонувала методологію чуттєвого, тілесно орієнтованого пізнання, тим самим уможлививши філософське осмислення феномену фемінності у позитивному ключі. Усуненню негативного характеру тлумачення жіночості сприяв теоретичний доробок психоаналітичної філософії (З.Фройд, Ж.Лакан), методологія якої дає розуміння механізмів гендерного конструювання суб'єктивності у ракурсі культури. Творче опрацювання інтелектуальних здобутків зазначених філософських течій є базисом для феміністичних версій феноменології та психоаналізу, які пропонують розмаїття підходів та методів для дослідження категорії фемінності у культурно-філософській перспективі.

2. Змістовий аналіз категорій «фемінного» та «феміністичного» дозволяє констатувати концептуальну нетотожність цих понять та культурно-історичну кореляцію між ними. Поняття «фемінний» є психологічною характеристикою, похідною від комплексної категорії фемінності, як певного набору чутливості, поведінкових схильностей і особливостей розуму й характеру, апріорі асоційованих із жіночою статтю. У свою чергу, дефініція «феміністичний» маркує співвіднесеність із фемінізмом як інтелектуальною течією, політичним рухом або світоглядом. Ґрунтовний філософський інтерес до дослідження феномену фемінності вперше активізувався у межах другої хвилі зазначеної інтелектуальної течії (1960–70-ті рр.), заклавши підвалини для появи різних версій фемінної та феміністичної естетик.

3. Для філософської традиції екзистенціальної феноменології характерним є андроцентричне ствердження чоловічого досвіду тілесного процесу життя в якості універсального та нормативного. Подолання тенденцій андроцентризму простежується у рефлексіях С. де Бовуар щодо осмислення жіночого тілесного буття як осередку та джерела різних шляхів підкорення жінки у патріархальному суспільстві. Зростанням важливості врахування гендеру при вивченні тілесних досвідів позначений напрямок феміністичної феноменології, дослідження якого фокусуються на усуненні негативного характеру ставлення до категорії тілесності у межах дихотомії маскулінне – фемінне, а також переосмисленні естетичної змістовності таких аспектів тілесності як рухливість та просторовість жіночого тіла, вагітність та

материнство, еротичні стосунки та сексуальність, расова ідентичність та біомедичне піклування. Розвиток феміністично-феноменологічного осмислення сексуальності як репрезентації конкретної історичної ситуації відкриває можливість теоретизування нормативної гетеросексуальності як складової фемінності, що є однією з двох усталених гендерних ролей гетеросексуального владного порядку.

4. Аналіз підходів до розгляду фемінності у дискурсі психоаналітичної філософії дозволяє встановити, що для цього теоретичного напрямку характерною є стигматизація будь-яких відхилень від чоловічих та жіночих сценаріїв, які не вписуються в межі розуміння поняття статі, стереотипізація фемінних та маскулінних ідентичностей, базована на біологічному детермінізмі, а також примус до набуття «нормативної» гендерної ідентичності. У свою чергу, для інтелектуальної течії психоаналітичного фемінізму визначальним є дослідження механізмів впливу гендерних стереотипів маскулінності та фемінності на конструювання культурно утверджених норм гендерної нерівності. Провідною думкою є вкоріненість жіночої підпорядкованості у психічні структури, що формуються у період доедипальної та едипальної стадії психосексуального розвитку, згідно з теорією З.Фрейда, або ж закладені у психічний порядок Уявлюваного та Символічного, за Ж.Лаканом.

5. Осмислення специфіки рекламних імагінацій фемінності дає підстави виділити три основні стратегії продукування фемінних ідентичностей у контексті реклами: сексуальної об'єктивації, асоціації з їжею та емансипації.

Сексуальна об'єктивація, що ґрунтується на позбавленні жінки суб'єктності та легітимізації ставлення до неї як до предмету вжитку, є однією із найбільш розповсюджених стратегій репрезентації жіночих рекламних образів. Застосування концепції об'єктивуючого погляду Ж.-П.Сартра уможливорює розуміння травматичних наслідків сексуальної об'єктивації для жіночої суб'єктивності: обмеження свободи, неспокій та відчуження від себе.

Звернення до психоаналітичної теорії материнського відкриває такі виміри осмислення реалізацій фемінності у рекламному дискурсі харчових продуктів, як відгомін сексуальних потягів, що виникають від час проходження дитиною оральної стадії психосексуального розвитку, за З.Фрейдом, та обіцянка повернення до фігури матері, втраченої при переході символічного ладу, за Ю.Кристевою. Своєрідним способом протистояння репресивним рекламним практикам є поступове зростання популярності рекламних кампаній, що спираються на принципи гендерної рівності та емансипації.

6. Декоративно-прикладне мистецтво має яскраво виражений гендерований контекст, відображаючи історію жіночої підпорядкованості у сфері мистецтва, а також функціонуючи в ролі простору конструювання та переживання тілесного досвіду фемінності. Такі особливості художніх практик ужиткового мистецтва як другорядний статус у жорсткій класифікації видів мистецтв, що призводить до знецінення власних здобутків самими майстринями, та прищеплення дівчатам та жінкам таких навичок нормативної фемінності як уважність, добропристойність, терплячість та старанність через

фізичний досвід багатогодинних вправлянь у рукоділлі, сприяють формуванню сталих стереотипів фемінності.

7. Для феномену перформативності як ряду повторюваних актів ствердження гендерної ідентичності характерною є відносність свободи вибору у процесі гендерної стилізації тіла, наперед визначеною соціокультурним контекстом функціонування суб'єкта. Індустрія моди, в основі якої лежить продукування гендерних ідентичностей, репрезентованих як природні та сталі моделі зовнішності та поведінки, віддзеркалює глибинну сутність явища перформативності, формуючи регулятивний та владний простір для здійснення актів означування статі. Крім того, перформативний потенціал сфери моди полягає у відтворенні принципів інакшості та виключення, що розмежовують різні групи споживачів, а також у продукуванні мінливих образів, відповідних визначеній світоглядній ситуації та актуальних тільки в процесі свого перманентного відтворення.

8. На прикладі візуальних репрезентацій практики виконання жінками домашньої праці, які відтворюють еволюцію суспільних очікувань щодо нормативної фемінності у західноєвропейській, американській та радянській культурах в історичному діапазоні від Другої Світової війни до сьогодні, можна виокремити наступні трансформації стереотипних образів фемінності: 1) патріархальна жінка, самореалізація якої обмежується приватним простором, а професійні або соціальні обов'язки якої полягають у виконання домашньої роботи; 2) «ідеальна домогосподарка» як актуальний американський культурний міф; 3) образ радянської емансипованої жінки-трудівниці, виконання репродуктивної праці якою відбувається у «другу зміну»; 4) сучасна супержінка, орієнтована бути однаково успішною як у професійному, так і у приватному просторах.

9. Вивчення специфіки репродуктивної ролі жінок в українській традиційній культурі розкриває сутність впливу етнокультурного контексту на продукування нормативних сценаріїв материнства та спадковість сучасних моделей досвіду дітонародження. Особливостями традиційного репродуктивного досвіду є: суспільне заохочення та обов'язковість виконання своєї репродуктивної ролі, ідеалізація та нормативність цього досвіду, виняткова відповідальність за контроль народжуваності. Критичний огляд спадковості нормативних, уніфікованих сценаріїв та ролей материнства сприяє деконструкції реактуалізованого міфу про «український матриархат», романтично-ретроспекціоністського стереотипу Березині та подоланню дискримінації жінок на основі їхніх репродуктивних функцій.

10. Дотримання дисциплінарних норм та професійне виконання таких тілесних практик повсякденності, як праця заради краси, оніоманія (шопоголізм), естетична хірургія, культ контролю ваги, розлади харчової поведінки та переживання невідповідності власної тілесної культурним стандартам та естетичним ідеалам зумовлює відповідність жінок ПКК (професійній кваліфікації краси), за Н.Вульф, як фактору професійної успішності та є передумовою отримання символічної влади. Відтак, б'ютифікацію можна інтерпретувати як комплекс дій з покращення зовнішності

у двох ракурсах: 1) як процес конструювання та прищеплення стереотипів нормативної фемінності жіночим об'єктивованим тілам; 2) у ролі джерела емпатуерменту, почуття самоцінності, впевненості у собі, контролю над своїм життям та перспективи набуття жінками власної суб'єктності.

11. Аналіз філософсько-антропологічних основ фемінності показує, що використання даного поняття у межах патріархального владного порядку обмежується опозиційністю у межах концептуальної дихотомії «чоловіче – жіноче», в якій фемінне стверджується тільки як антитеза до маскулінного, обидві з яких ототожнюються з відносно сталими стилями поведінки, соціальних очікувань та естетичних втілень, що протиставляються та виключають один одного. Характерними особливостями феномену жіночості є культурна універсальність, нормативність, змістова та образна варіативність у ракурсі культурно-історичної динаміки. Застосування методології феміністичної філософії до осмислення концепту фемінності засвідчує потенціал даної категорії для пошуку та продукування множинних, індивідуалізованих моделей фемінної ідентичності, вільних від ідеологічного навантаження андроцентрично орієнтованої гетеросексуальної гегемонії. Простір для артикуляції варіативної фемінності репрезентується практиками сучасного мистецтва, що зумовлено рефлексивним потенціалом та трансформаційними інтенціями цієї сфери.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Буланова-Дувалко Л.Ф. Проблема женского телесного опыта в феминистской феноменологии / Людмила Федоровна Буланова-Дувалко // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 1. Гісторыя і археалогія. Філасофія. Паліталогія. – Гродна: Издательский центр ГрГУ им. Янки Купалы, 2015. – № 2 (197). – С. 105-111.

2. Буланова-Дувалко Л.Ф. Философские аспекты понимания направления феминистской эстетики / Людмила Федоровна Буланова-Дувалко // Studia Humanitatis. Международный электронный научный журнал. – 2015. – № 3. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://st-hum.ru/sites/st-hum.ru/files/pdf/bulanova_duvalko.pdf

3. Буланова-Дувалко Л.Ф. Репрезентации проблем осмысления образов феминности через концепт отвратительного в современном искусстве / Людмила Федоровна Буланова-Дувалко // Искусство и культура. – Витебск: Витебский государственный университет им. П.М. Машерова, 2016. – № 1 (21). – С. 56-64.

4. Буланова-Дувалко Л.Ф. Концепт жіночого в екзистенціальній феноменології / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // «Перспективи». Соціально-політичний журнал. – Одеса: Інформаційно-видавничий центр Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського», 2014. – № 1 (59). – С. 33-38.

5. Буланова-Дувалко Л.Ф. Аналіз взаємовідносин матері та дитини та їх вплив на формування гендерних стереотипів у контексті психоаналітичного фемінізму / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Антропологічні виміри

філософських досліджень. – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2014. – № 6. – С. 24-33.

6. Буланова-Дувалко Л.Ф. Естетико-філософські виміри трансформацій жіночості у просторі домогосподарства / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць. – К.: «Видавництво «Гілея», 2017. – № 118 (3). – С. 189-195.

7. Буланова-Дувалко Л.Ф. Досвід жіночого тіла через призму екзистенційної феноменології / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Досвід та його інтерпретації: тези дев'ятої студентсько-аспірантської міждисциплінарної конференції «Філософія: нове покоління». – К.: «Києво-Могилянська академія», 2014. – С. 37-40.

8. Буланова-Дувалко Л.Ф. Гендерна проблематика у літературознавстві та лінгвістиці: український аспект / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Матеріали четвертої всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук». – Дніпропетровськ: Вид-во «Інновація», 2014. – Ч. 4. – С. 160-162.

9. Буланова-Дувалко Л.Ф. Філософська проблема життя і смерті у художніх практиках перформансу у період 1980 – 1990-х років / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Наука і вища освіта: тези доповідей XXII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих учених. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – С. 359.

10. Буланова-Дувалко Л.Ф. Категорія відрази у теорії «монструозної фемінності» Барбари Крід / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Матеріали IV Міжнародної наукової конференції «Антропологічні виміри філософських досліджень». – Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2015. – С. 70-72.

11. Буланова-Дувалко Л.Ф. Есенціалістські тлумачення фемінності у сучасному мистецтві / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Гуманітарний корпус: збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – Вип. 4. – С. 37-41.

12. Буланова-Дувалко Л.Ф. Художня практика рукоділля як простір творчої самореалізації жінок у дискурсі мистецтва / Людмила Федорівна Буланова-Дувалко // Матеріали міжнародної наукової конференції «Дні науки філософського факультету – 2017». – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2017. – Ч. 4. – С. 118-120.

АНОТАЦІЇ

Буланова-Дувалко Л.Ф. Феномен фемінності у сучасній культурі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.04 – філософська антропологія, філософія культури. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Дисертаційна робота є одним із перших комплексних культурно-філософських досліджень феномену фемінності в контексті феміністичної філософії.

Концептуальне осмислення таких аспектів функціонування категорії жіночості, як нормативна гетеросексуальність, конвенційна привабливість, лукізм, б'ютифікація, ідеалізація досвіду материнства, гендерний розподіл домашньої праці, економічна експлуатація здійснюється на теоретико-методологічній основі феміністичних версій феноменології та психоаналізу. Поєднання теоретичних дискурсів кількох філософських напрямів в аналізі естетичних репрезентацій фемінності дозволило повніше осмислити механізми конструювання та трансляції стереотипних образів жіночості у культурно-історичній динаміці та обґрунтувати перспективи змістотворчого потенціалу феномену фемінності для презентації нових моделей фемінної ідентичності, не обмежуваних нормами патріархального світогляду.

Ключові слова: фемінність, гендер, нормативна гетеросексуальність, б'ютифікація, феміністична філософія, стереотип, тілесність, фемінна ідентичність, культурні практики.

Буланова-Дувалко Л.Ф. Феномен феминности в современной культуре. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.04 – философская антропология, философия культуры. – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2017.

Диссертационная работа является одним из первых комплексных культурно-философских исследований феномена феминности в контексте феминистской философии.

Дискурсу патриархальной традиции западноевропейской философии присуще уничижительное утверждение категории феминности в эссенциалистском ракурсе, рассмотрение её исключительно в рамках концептуальной дихотомии мужское / женское и позиционирование феминности в качестве причины природности женской подчиненной позиции. Такой подход оправдывает фаллоцентрическую эксплуатацию женщин, определяет скрытые, но незыблемые предписания относительно роли женщины в обществе, обесценивает её опыт, способность к познанию, модели поведения и даже черты характера.

Плодотворным материалом для рефлексии об истоках и механизмах конструирования гендерных стереотипов в обществе являются практики художественной и бытовой культуры, репрезентирующие культурные паттерны и метасообщения, а также произведения искусства, критически анализирующие наличествующие социальные проблемы. Соответственно, цель исследования состоит в обосновании культурно-философской концепции феминности на основе анализа культурных и художественных практик XX и XXI столетия в контексте феминистской философии.

Концептуальное осмысление таких аспектов функционирования категории женственности, как нормативная гетеросексуальность, конвенциональная привлекательность, лукизм, бьютификация, идеализация опыта материнства, гендерное разделение домашнего труда, экономическая эксплуатация осуществляется на теоретико-методологической основе феминистских версий феноменологии и психоанализа.

На основании обращения к таким областям визуальной культуры как реклама, декоративно-прикладное искусство мода, а также сферам культуры повседневности – домохозяйству, материнству и телесным практикам – охарактеризовано стратегии продуцирования женских идентичностей и выявлено ряд перманентно воспроизводимых образных стереотипов феминности.

Анализ философско-мировоззренческого контекста выполнения женщинами репродуктивного труда в западноевропейской, американской и советской визуальных культурах на хронологической дистанции от Второй Мировой войны до сегодняшнего времени позволил выделить такие стереотипные образы феминности: патриархальная женщина, «идеальная домохозяйка», образ советской эмансипированной женщины-труженицы, а также современная суперженщина. Равным образом, исследование содержательного пространства рекламы дало возможность типологизировать следующие репрезентации феминности: домохозяйка, заботливая мать, сексуальный объект, феминистка и жертва, характерные для отечественного медиа пространства; искусная домохозяйка, поглощенная чувством вины мать, беззаботная девушка-флеппер и суперженщина, свойственные зарубежному дискурсу рекламы.

В свою очередь, индустрии моды присущи такие методы культивирования нормативной феминности как регуляционно-коммуникативная функциональность, прививание поведенческих черт женственности с помощью специфических опытов телесности, а также сексуализация детства. Для дискурса декоративно-прикладного искусства характерно использование следующих стратегий воспитания феминности: обесценивание собственных достижений самими мастерицами, чувство неполноценности, сомнения в собственном таланте, а также привыкание к переживаниям телесных ограничений – терпению, уравниваемости и сосредоточенности, ассоциированных со стереотипными образами нормативной феминности. Реализации типовых сценариев выполнения женщинами материнской роли свойственны такие методы как общественное поощрение и обязательность выполнения своей репродуктивной роли, идеализация и нормативность этого опыта, исключительная ответственность за контроль рождаемости. Кроме того, ключевым механизмом культурного прививания нормативной феминности женским объективированным телам телесными практиками повседневности является дисциплинарность.

Как следствие, сочетание теоретических дискурсов нескольких философских течений в анализе эстетических репрезентаций феминности позволило полнее осмыслить механизмы конструирования и трансляции

стереотипных образов женственности в культурно-исторической динамике и обосновать перспективы смыслотворческого потенциала феномена феминности для презентации новых моделей феминной идентичности, не ограничивающейся нормами патриархального мировоззрения.

Ключевые слова: феминность, гендер, нормативная гетеросексуальность, бьютификация, феминистская философия, стереотип, телесность, феминная идентичность, культурные практики.

Bulanova-Duvalko L.F. The phenomenon of femininity in contemporary culture. – Manuscript.

The dissertation for the degree of Philosophy Doctor, specialty 09.00.04 – Philosophical Anthropology, Philosophy of Culture. – M.P. Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, 2017.

The dissertation is one of the first complex cultural and philosophical studies of the phenomenon of femininity in the context of feminist philosophy. The conceptual understanding of such aspects of the womanhood as normative heterosexuality, conventional attractiveness, lookism, beautification, idealization of motherhood experience, gender division of household labor, economic exploitation is realized on the theoretical and methodological basis of the feminist versions of phenomenology and psychoanalysis. The combination of theoretical discourses of several philosophical trends in the analysis of the aesthetic representations of femininity allowed to understand profoundly the mechanisms of formation and maintaining of the stereotypical feminine images through the dynamics of culture and history, to justify the perspectives of the sense-constructive potential of womanhood for the presentation of new models of feminine identity, which is not limited to the norms of patriarchal ideology.

Key words: femininity, gender, normative heterosexuality, beautification, feminist philosophy, stereotype, corporeality, feminine identity, cultural practices.